

описує письменник, та через опис персонажів показати занепад тогочасного суспільства Франції, її фінансових, аристократичних, заможних кіл. Таку ж функцію виконують і запозичення з інших мов. Лексичні авторські новотвори, запозичення з інших мов, вживання слів та словосполучень у новому значенні, роблять трилогію оригінальною й цікавою для сучасного прочитання.

Утім, виражальні можливості авторських новотворів цим не вичерпуються, що є перспективним для подальшого вивчення цього мовного явища.

Використана література:

1. Соколовская Ж. П. Проблемы системного описания лексической семантики. – К.: Наук. думка, 1990. – 184 с.

*Камінський Ю.І.
Національний педагогічний
університет ім. М.П. Драгоманова*

ДЕКОМПРЕСІЯ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ)

Постановка проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із науковими завданнями. Дискурс у соціолінгвістиці розуміють як спілкування людей з позиції їх належності до тієї чи іншої соціальної групи, тієї чи іншої поведінки у певній мовленнєвій ситуації [7, 73]. Прийнятним, на наш погляд, є також визначення дискурсу як сукупності висловлювань, що стосуються певної проблематики, і розглядаються у взаємних зв'язках із цією проблематикою, а також у взаємних зв'язках між собою [6, 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітлення явищ компресії та декомпресії у сучасній науковій думці знайшло вираження у працях багатьох учених. Зокрема вирішенням проблеми знаходження лексичних, синтаксичних та інших відповідників у процесі перекладу (особливо якщо мова йде про так звані дистантні мови) займалися такі науковці, як М. А. Аполлова, І. В. Арнольд, Л. С. Бархударов, В. І. Карабан, Т. Р. Левицька, А. М. Фітерман, Дж. Мейс, В. В. Мірошніченко, Є. А. Найда, О. О. Селіванова, Б. О. Серебренніков, К. М. Сухенко, А. О. Уфимцева та ін.

Актуальність роботи. Дослідження явища декомпресії саме в суспільно-політичному дискурсі зумовлене появою численних перекладів з англійської мови на українську за підтримки різних посольств і фондів. А коли мова йде про міжнародно-правові акти, рішення Європейського Суду з прав людини тощо, то потреба якісного й адекватного перекладу набуває навіть не загальносуспільного, а міжнародного значення. Такі переклади мають здійснюватися за участі спеціалістів-філологів, які могли б систематизувати найпоширеніші мовні та мовленнєві явища, що зустрічаються в суспільно-політичних текстах, і знайти їм ефективне застосування. Проте, мало не кожен науковець прагне оперувати власними термінами та класифікацією, що значно ускладнює розуміння проблеми.

Мета статті – за допомогою кількісно-якісного аналізу довести актуальність детального вивчення явища декомпресії.

Завдання: виявити причини виникнення явища декомпресії; провести кількісний аналіз ЛО словникової статті з метою виявлення частотності появи декомпресії у перекладі

з англійської мови на українську.

З огляду на те, що дане явище, на наш погляд, здебільшого розглядалося не об'ємно, а як одна зі складових лексичних [10], [9] граматичних [8], [3] або ж синтаксичних [2], [11] трансформацій, назвемо дану працю початком комплексного вивчення явища декомпресії.

Наукові результати. Термін “декомпресія” має латинське походження і складається з префікса – *de*, що виражає *позбавлення; відсутність* [14, 221] і основи *compressio* – *стискання; лаконічність* [14, 169]. Звісно, ми вибрали ті значення, які цікавлять дослідника з погляду практичності й доцільності їх використання при описі конкретного явища.

Навіть поверхневий огляд змін у будь-якій галузі виробництва та науки дає нам змогу зробити висновок, що все прямує до спрощення, економії і компактного втілення будь-якої ідеї. Але чи справді *все*? Можливо, далеко не завжди є доцільним застосування універсального закону економії?

Саме на ці питання ми спробуємо дати відповідь. Динамічний характер мовної системи в синхронії і тенденція реалізації економії лінгвістичних зусиль, безумовно, залежать від потреб процесу спілкування в цілому й учасників даного процесу зокрема [4, 40].

Загальнолінгвістичні процеси аналогії та економії стимулюють прагматичну орієнтацію, адже економія лінгвістичних засобів сприяє економії часу, місця та лінгвістичних зусиль, що в цілому скорочує процес взаєморозуміння комунікантів. Проте, якщо в публіцистиці стислість і лаконічність є безумовною перевагою (економія газетної площі, інтрига влучних скорочених заголовків тощо), то, наприклад, у художньому або науково-популярному творі, економія мовних засобів може призвести до втрати художнього наповнення авторського задуму і неприпустимої спрощеної (або ж, навпаки, – занадто “барвистої”) інтерпретації оригінального задуму митця. Це, здебільшого, виявляється у недбалому стилістичному оформленні авторської думки, або ж у абсолютно невлучній (а іноді навіть відверто невдалій) експлікації оригінального вертикального контексту [5].

Дослідження лексичного рівня різних мовних систем виявляє випадки збільшення або зменшення кількості лексем при перекладі. Так, наприклад, аналіз “Англо-українського словника-довідника з соціальної роботи” [13] виявляє той факт, що з 888 статей довідника 28 статей (3 %) було компресовано (зменшилась кількість лексем при перекладі), а 219 (майже 25 %) – декомпресовано.

англ. <i>Crisis intervention</i>	укр. <i>Професійне втручання в кризових ситуаціях</i> [13, 44]
англ. <i>Malpractice</i>	укр. <i>Неетична професійна поведінка</i> [13, 13]
англ. <i>Parole</i>	укр. <i>Умовне звільнення</i> [13, 39]

Цілком природно, що нас зацікавило явище, яке ніби йде всупереч “універсальному закону економії” – декомпресія. Чому в той час, коли все прямує до стислості, переклад певних лексичних одиниць неможливо здійснити за допомогою тієї ж або навіть меншої кількості слів?

Відповідь на дане питання включає в себе чимало чинників, одним із яких, безумовно, є культурний, адже розкриваючи своєрідність мови, ми постійно помічаємо, що одні й ті ж явища неоднаково проявляються в різних мовних середовищах [12]. Зрозуміло, що компресія та декомпресія – явища взаємообернені і, залежно від напрямку перекладу (з англійської чи з української), одне й те ж слово або словосполучення може виступати як декомпресованою, так і компресованою одиницею. Однак, обраний нами напрям – з англійської мови українською, яка перебуває в постійному розвитку та збагачується

словами-термінами іншомовного походження, вимагає детального аналізу явища декомпресії.

Аналітизм англійської мови (особливо на граматичному рівні) не потребує доказів. Тобто, переклад українською мовою у більшості випадків має декомпресуватись. Проте, зустрічаються випадки і компресії словосполук:

англ. <i>power of attorney</i>	укр. <i>довіреність</i> [13, 146]
англ. <i>zero-based budgeting</i>	укр. <i>нульовий бюджет</i> [13, 212]
англ. <i>inclusive educational policy</i>	укр. <i>включення</i> [13, 97]
англ. <i>delusions of grandeur</i>	укр. <i>манія величі</i> [13, 50]
англ. <i>personal care services</i>	укр. <i>персональна опіка (догляд)</i> [13, 141]

Якщо ж розглянути хоча б одну статтю “Англо-українського тлумачного словника економічної лексики” [1], в якому крім перекладу і тлумачення певного слова (сполуки) подаються сталі вирази, що включають у себе ключове поняття, то процентне відношення декомпресії у перекладі, яке є чималим, знову ж таки наводить на думку, що явище це потребує детального висвітлення. Так, наприклад, поняття *економіка* декомпресується і у перекладі, і, звісно, у поясненні-тлумаченні, і у стійких виразах із цим словом:

Economics – п *економіка; економічна наука; економічна теорія; а економічний;*

– наукова дисципліна, що вивчає, як найефективніше використовувати обмежені ресурси, щоб задовольнити потреби суспільства...

англ. <i>Comparative economics</i> –	укр. <i>Теорія порівняльної економіки</i>
англ. <i>Dynamic economics</i> –	укр. <i>Теорія економічної динаміки</i>
англ. <i>Global economics</i> –	укр. <i>Економіка світового господарства</i>
англ. <i>Keynesian economics</i> –	укр. <i>Кейнсіанська економічна теорія</i>
англ. <i>Managerial economics</i> –	укр. <i>Економічні методи управління</i>
англ. <i>Monetary economics</i> –	укр. <i>Монетарна економічна теорія</i>
англ. <i>Normative economics</i> –	укр. <i>Нормативна економічна теорія</i>
англ. <i>Policy economics</i> –	укр. <i>Обґрунтування економічної політики</i>
англ. <i>Pure economics</i> –	укр. <i>“Чиста” економічна теорія</i>
англ. <i>Rural economics</i> –	укр. <i>Економіка сільського господарства</i>
англ. <i>Urban economics</i> –	укр. <i>Економіка міського господарства</i> [1, 127]

Таким чином, лише в одній словниковій статті можна виділити 3 підвиди декомпресії:

- у перекладі лексеми;
- у її тлумаченні;
- у сталих сполуках, що містять ключове слово;

Щодо третього пункту слід відзначити, що загальна кількість стійких сполук – 22 плюс 3 прийменникові (25 в цілому), а декомпресованих, як бачимо, – 11, або 44%.

Навіть якщо вилучити ті приклади, що містять у перекладі сполучення *економічна теорія*, керуючись тим, що воно вже було декомпресовано у самому визначенні, відсоток все одно буде значним.

До того ж, стаття закінчується етимологічною виноскою щодо грецького походження слова, яке являє собою композит слів *життя* і *закон*, і ми вважаємо за доцільне розглядати дану примітку як приклад декомпресуючого коментаря.

Наші спостереження, таким чином, дають підстави зробити наступний висновок: декомпресія при перекладі з англійської мови на українську (принаймні в лексикографічних працях суспільно-політичних дисциплін) використовується частіше, ніж

компресія. Однак, перспективою дослідження є аналіз суспільно-політичних текстів (із урахуванням контексту) з метою підтвердження робочої гіпотези.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Огляд зазначених вище лексикографічних праць дає підстави зробити припущення, що передача українською мовою англійських графем, лексем, словосполук, граматичних конструкцій (а іноді навіть цілих речень) у більшості випадків призведе до збільшення обсягу нашого висловлювання. Проведений кількісно-якісний аналіз мовних одиниць словникової статті доводить необхідність подальшого дослідження явища декомпресії, що неодмінно сприятиме покращенню якості (а отже, й адекватності) перекладу в цілому та значно полегшить працю перекладача-фахівця (або й не-фахівця) зокрема.

Використана література:

1. Англо-український тлумачний словник економічної лексики / Укл. Анна Шимків. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2004. – 429 с.
2. Аполлова М.А. Specific English. М.: МО, 1977. – 136 с.
3. Бархударов Л.С. К вопросу о поверхностной и глубинной структуре предложения // Вопр. языкозн. – 1973. – № 3. – С. 60.
4. Блох М.Я. Теоретические основы грамматики. – М.: ВШ, 1986. – 160 с.
5. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову: Навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 608 с.
6. Квіт С.М. Основи герменевтики: Навч. посіб. – К.: Вид.дім “КМ Академія”, 2003. – 192 с.
7. Попова О.И. Некоторые проблемы политического дискурса // Актуальные вопросы переводоведения и лингвистики. Материалы научной сессии ВолГУ. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2001. – С. 70-75.
8. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Проблемы перевода. – М.: ИМО, 1976. – 208 с.
9. Мирошниченко В.В. Декомпрессия при переводе художественного текста // Теория и практика перекладу. – К.: Вища школа, 1981. – Вип. 6. – С. 79-85.
10. Найда Е.А. Анализ значения и сопоставление словарей // Новое в лингвистике. – М.: Иностранная л-ра, 1962. – Вып. 2. – С. 50-58.
11. Сухенко К.М. Компрессия именных и глагольных структур при переводе с русского на английский язык: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.16. – К., 1973. – 200 с.
12. Уфимцева А.А. Роль лексики в познании человеком действительности и формировании языковой картины мира // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 108-141.
13. Англо-український термінологічний словник-довідник із соціальної роботи / Укл. Журахівський А. та ін. – Львів: CIDA, 2004. – 214 с.
14. Латинско-русский словарь / Сост.: И. Х. Дворецкий. – 9-е изд. – М.: Русский язык. – Медиа, 2005. – 843 с.

*Каратєєва Г.М.
Київський національний
лінгвістичний університет*

КОНЦЕПТ ПОДОРОЖ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ РОМАНІ: ШЛЯХИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Зміна наукової парадигми лінгвістичних досліджень художніх текстів у другій половині ХХ століття пов'язана зі зміною лінгвістичної науки в цілому та, на наш погляд, із неординарністю, складністю та багатоаспектністю світової художньої літератури на межі століть. Нова література потребувала нових методів дослідження, які були розроблені у руслі когнітивної поетики, що прийшла на зміну традиційній поетиці. Концептуальний метод аналізу художнього тексту як один із основних методів нової поетики застосовується у роботах багатьох лінгвістів (О. П. Воробйова, Л. І. Белехова, І. М. Дишлюк,